

Besluit **Accreditatierapport en -besluit met een positieve beoordeling van de accreditatieaanvraag voor de opleiding Bachelor of Arts in de conservatie en de restauratie (academisch gerichte bachelor) van de Artesis Hogeschool Antwerpen**

onderwerp	1. Inleiding
Accreditatierapport en -besluit (000257)	Bij brief van 6 februari 2012 heeft het instellingsbestuur van de Artesis Hogeschool Antwerpen te Antwerpen een accreditatieaanvraag ingediend bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) voor de opleiding Bachelor of Arts in de conservatie en de restauratie (academisch gerichte bachelor). Deze aanvraag is ontvangen op 6 februari 2012 en ontvankelijk verklaard op 9 maart 2012.
bijlage	
1	

De accreditatieaanvraag steunt op het visitatierapport van een externe beoordeling uitgevoerd door een visitatiecommissie ingesteld door de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA).

De visitatiecommissie kende de volgende samenstelling:

Voorzitter:

– Koen Brosens, docent Kunstwetenschappen, K.U.Leuven;

Leden:

– Yolande Deckers, wetenschappelijk directeur KMSKA;

– Jan de Vries, opleidingsdirecteur Conservering en Restauratie, Universiteit van Amsterdam;

– Arno Libotton, hoofddocent Onderwijskunde, Vrije Universiteit Brussel (onderwijsdeskundige);

– Siska Genbrugge, student Conservering en restauratie, Universiteit van Amsterdam en UCLA (student-lid).

Secretaris:

– Dries Froyen, stafmedewerker kwaliteitszorg VLHORA.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 25, 26 en 27 oktober 2010. Het visitatierapport dateert van 8 december 2011.

De NVAO komt tot de volgende vaststellingen:

- De externe beoordeling is opgesteld en onderbouwd overeenkomstig het toepasselijke Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs Vlaanderen van de NVAO en volgens de daarbij behorende beslisregels;
- De visitatiecommissie heeft voor de externe beoordeling het door de VLHORA vastgestelde visitatieprotocol gevolgd;
- De externe beoordeling verschaft inzicht in de samenstelling van de visitatiecommissie;
- De externe beoordeling bevat een onderzoek ten gronde naar de aanwezigheid van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen.

De NVAO is in het licht van het vorenstaande tot de slotsom gekomen dat de externe beoordeling over de voorliggende opleiding regelmatig en gedegen tot stand is gekomen.

3. Inhoudelijke overwegingen

De NVAO steunt haar inhoudelijke besluitvorming in hoofdzaak op de onderstaande elementen uit het visitatierapport.

Doelstellingen

De opleiding heeft de ambitie om een symbiose tussen theoretische kennis en praktische vaardigheden, en de ontwikkeling van een ethisch en esthetisch bewustzijn te bereiken. De commissie heeft de doelstellingen bestudeerd en heeft geconstateerd dat een aantal elementen hierin ontbreken. Dit betreft elementen als creativiteit, zelfstandigheid en het probleemgestuurd initiëren van onderzoek. De commissie is van mening dat deze ommissie eerder het gevolg is van een onvolledige omschrijving van de doelstellingen dan van het daadwerkelijk ontbreken van de nodige doelstellingen in het huidige onderwijs. Voorts mist de commissie in de doelstellingen een aantal academische competenties die noodzakelijk zijn voor toegepast en fundamenteel onderzoek. Het academiseringsproces zit nog maar recent in de juiste versnelling en de onderzoekscomponent is nog niet doorgedrongen in de doelstellingen. Uit de gesprekken met de docenten bleek evenwel hun sterke motivatie om mee te gaan in het academiseringsproces, en om te schakelen van een eerder vaktechnische benadering naar een kritisch-wetenschappelijke benadering.

De commissie constateert dat de opleiding bij de formulering van de domeinspecifieke doelstellingen veel literatuur over conservatie en restauratie heeft geraadpleegd. De commissie merkt op dat de domeinspecifieke doelstellingen wel zeer beknopt geformuleerd zijn, en vraagt om ze te herformuleren als echte competenties. De commissie vraagt dat de opleiding in de aangekondigde herziening van de doelstellingen werk maakt van het formuleren van domeinspecifieke doelstellingen met een duidelijke visie, gedragen door het werkveld maar met respect voor het academische niveau van de opleiding.

Programma

Het onderwijs wordt voor een groot deel verzorgd in studio's. Binnen de studio voeren de studenten praktijkhandelingen uit op dummy's en echte objecten uit het werkveld. De commissie stelt vast dat vakliteratuur in de meeste ateliers aanwezig is en ter beschikking staat van de studenten. De opleiding geeft aan dat het verwerven van onderzoekscompetenties een steeds belangrijkere plaats in het opleidingsprogramma heeft ingenomen. De commissie stelt vast dat dit vooral onderzoekscompetenties betreft die passen in het uitvoeren van diagnostisch vooronderzoek van artefacten en het maken van

Pagina 3 van 11 een verslag hierover. Academisering leeft maar is nog te veel gericht op diagnostisch onderzoek van te behandelen objecten. De commissie vraagt de opleiding om ook op het niveau van de opleidingsonderdelen structureel aandacht te geven aan de ontwikkeling van een academische onderzoeksattitude.

De opleiding heeft een competentiematrix opgesteld. De commissie waardeert dergelijke inspanningen, maar vond de competentiematrix in haar huidige vorm niet erg distinctief, vermits bijna alle competenties in alle opleidingsonderdelen aan bod blijken te komen. Het programma steunt op twee even belangrijke pijlers: het praktijkgerichte 'ateliermodel' en de theoretische omkadering. De commissie is van mening dat er binnen het ateliermodel voldoende ruimte is voor het verwerven van vaktechnische competenties.

De commissie waardeert de duidelijke evolutie doorheen de opleiding naar meer complexiteit van de te behandelen objecten en meer zelfstandigheid in de behandeling ervan. Over het algemeen is de commissie tevreden over de verticale samenhang. De opleiding heeft de ambitie een unieke combinatie aan te bieden van theoriekennis en vaktechnische competenties. De commissie ondersteunt deze ambitie en vraagt hier in de aangekondigde curriculumherziening blijvend aandacht aan te schenken; vooral in het eerste jaar is het verband tussen theorie en praktijk niet altijd duidelijk.

Uit de bevraging van de studielast blijkt dat de studenten de verhouding tussen studielast en studiepunten als evenwichtig ervaren. Anderzijds blijkt dat studenten vooral in de ateliers een redelijk hoge studielast ervaren. Toch willen de studenten hier niet over klagen. De passie van hun docenten voor het vak werkt motiverend, en de studenten hebben het gevoel dat de docenten hun harde werk waarderen.

Kandidaat-studenten worden onderworpen aan een decretaal verplichte 'artistieke toelatingsproef' waarin gepeild wordt naar de motorische kwaliteiten en het esthetisch inzicht. De commissie vraagt zich af of de artistieke toelatingsproef niet misleidend is en de indruk wekt dat het om een artistieke opleiding gaat. De opleiding doet inspanningen om studenten vooraf te informeren en heeft een intern georganiseerde natuurwetenschappelijke bijspijkerkursus.

In de onderwijsvisie van de opleiding wordt de ontwikkeling naar een zelfstandige en zorgvuldige conservator-restaurator benadrukt. De commissie waardeert het gebruik van het ateliermodel, waarin studenten van alle jaren werken aan hun eigen objecten. Het ateliermodel laat toe dat studenten van elkaar leren en elkaar helpen. Waar mogelijk wordt samengewerkt. De opleiding geeft aan dat de meest gebruikte werkvorm voor theoretische opleidingsonderdelen het hoorcollege is, maar volgens de commissie kunnen ook andere, meer interactieve werkvormen worden gehanteerd, zoals probleemgestuurd onderwijs. De commissie waardeert de recente ingebruikneming van het elektronische leerplatform.

Voor de theorievakken hanteert de opleiding zowel een mondelinge als een schriftelijke toetsing. De schriftelijke toetsing kan bestaan uit een examen of een paper. De commissie waardeert de mix van toetsvormen. Het atelier-practicum wordt getoetst met een combinatie van een procesevaluatie en een productevaluatie. De productevaluatie gebeurt tijdens een verdediging van de student voor een jury. De commissie waardeert het dat in de derde bachelor de jury samengesteld is uit docenten alsook mensen uit het werkveld. Volgens studenten zijn de examens over het algemeen billijk en transparant. De toetsing van sommige theorievakken werd wel als te licht ervaren en was sterk afhankelijk van de

Pagina 4 van 11 docent. Verder stelde de commissie vast dat vooral gefocust werd op kennisrepresentatie. De commissie dringt erop aan dat, vooral hogerop in de opleiding, meer getoetst wordt naar inzicht en minder naar kennis.

Inzet van personeel

De commissie constateert dat veel onderzoekspotentieel van de staf niet gevaloriseerd wordt. Er is recent wel meer aandacht voor academische gerichtheid in het aanwervingsbeleid; er zijn twee theorielesgevers aangesteld die in het bezit zijn van een doctoraat. Verder is één docent recent gedoctoreerd, drie anderen zijn momenteel bezig met hun doctoraat. Dertien docenten participeren op een of andere manier in onderzoek. Als de noodzakelijke keuzes gemaakt worden, heeft de commissie er vertrouwen in dat de academisering in 2012-2013 aan de maat is. Dit vertrouwen wordt gewekt door de gedrevenheid van een groot deel van het personeel en de waarde die de associatiepartner aan samenwerking met de opleiding hecht. De commissie waardeert de kennis en ervaring van de docenten met de actuele beroepspraktijk. Een groot deel van het personeel heeft een eigen praktijk of is werkzaam binnen een andere instelling. De praktijkdocenten blijven goed op de hoogte van de recente ontwikkelingen in het werkveld.

De opleiding telt 23 personeelsleden met een lesopdracht. Het relatief hoge aantal lesgevers is te verklaren door een groot aantal lesgevers met een kleine lesopdracht. Het aantal VTE bedraagt 10. Dit leidt in de atelierpraktijk tot een comfortabele student-docentratio van 11:1. In de theorievakken ligt de student-docentratio merkkelijk hoger: 80,31;1. Toch voelen de studenten zich geen nummer. Zowel met de praktijk- als met de theorielocatie is er zeer laagdrempelig contact.

De commissie constateert dat de meeste docenten goed scoren op alle vlakken van de docentenevaluaties. De aanwerving van nieuwe docenten gebeurt gestructureerd en met een jurering door externen. Er worden intern cursussen aangeboden en is er een beperkt persoonlijk budget voor nascholing. De commissie waardeert het enthousiasme van het personeel maar ziet toch enkele knelpunten: het gebrek aan werkingsmiddelen in de studio's, te vaak beroep op gastdocenten en te weinig ruimte voor een stimulerend personeelsbeleid. Daarom is de commissie van mening dat het personeelsbeleid zo snel mogelijk geprofessionaliseerd dient te worden.

Voorzieningen

Tijdens de rondgang door het gebouw kon de commissie vaststellen dat de studio's en de leslokalen toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en goed uitgerust zijn. De veiligheidsvoorzieningen zijn in orde, maar worden niet altijd optimaal ingezet. De studenten zelf waren tevreden over de uitrustingen in de studio's. Alle theorielokalen beschikken verder over de nodige didactische uitrusting en ICT-ondersteuning. Er is ook een multimedialokaal met toegang tot internet. De commissie vindt dat de opleiding weinig budget heeft voor bibliotheekmateriaal. Ook lijkt er niet echt een transparant bibliotheekbeleid te zijn. Tot slot merkt de commissie op dat er een aantal verbeteringspunten met betrekking tot de infrastructuur zijn die al in de vorige visitatie aangekaart werden, waaronder de hoog oplopende bijkomende kosten voor studenten en het ontbreken van een stabiel wireless internet.

De eerstelijns studentenbegeleiding bestaat uit het zeer laagdrempelige contact met het onderwijzend personeel en de opleidingscoördinator. De (departementale) tweedelijns begeleiding bestaat uit een studietrajectbegeleider, een zorgcoördinator, een

Pagina 5 van 11 studiebegeleider en een ombudspersoon. De commissie waardeert het feit dat de ombudspersoon ook doorheen het jaar beschikbaar is en niet enkel tijdens de examenperiode. De tweedelijnszorg kan studenten doorverwijzen naar de centrale dienst Sociale Voorzieningen (derde lijn). De commissie vraagt na te denken over een proactief studentvolgsysteem dat problemen zou kunnen aanpakken voor het te laat is.

Interne kwaliteitszorg

De kwaliteitszorg van de opleiding wordt voornamelijk op departementsniveau georganiseerd. De opleiding wordt aan de hand van toetsbare streefdoelen periodiek geëvalueerd, onder meer via een SWOT-analyse (2008) in het kader van de academisering, de tweejaarlijkse docentenevaluatie, de jaarlijkse programma-evaluatie en de jaarlijkse evaluatiedag. Ook informeel overleg maakt deel uit van de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

De commissie waardeert initiatieven zoals de informele evaluatiedag. Tijdens de gesprekken met studenten werd ook duidelijk dat er dingen veranderen als er problemen worden aangekaart. Enerzijds stelt de commissie vast dat een aantal pijnpunten waaruit verbeteringstrajecten voortvloeiden tijdens de evaluatiebespreking van februari 2008 met succes werd aangepakt. Anderzijds zijn tal van pijnpunten nog steeds actueel; een aantal punten die al in het vorige visitatierapport werden aangekaart, is nog steeds niet aangepakt of opgelost. De commissie vraagt de geïntegreerde PDCA-cirkel te bewaken en de nodige prioriteiten te stellen opdat de vooropgestelde verbeteringstrajecten realistisch blijven. De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de commissie voor de score onvoldoende voor het facet 5.2 'Maatregelen tot verbetering'.

Zowel in de opleidings- als in de departementsraad hebben studentenvertegenwoordigers zitting. De studentverantwoordelijke (één per studio) houdt hen op de hoogte van een eventuele problematiek. Ook docenten zijn vertegenwoordigd in de opleidings- en departementsraad. Daarnaast worden zij ook betrokken bij de tevredenheidsgesprekken. Contacten met alumni en het werkveld verlopen louter informeel. De commissie vraagt om de contacten met het werkveld en de alumni te systematiseren, bijvoorbeeld door het oprichten van een adviesgroep.

De NVAO volgt het positieve oordeel over onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg, op grond van de gewogen en gemotiveerde onderbouwing door de commissie. De commissie stelt vast dat de maatregelen ter verbetering nog te weinig systematisch worden opgevolgd en uitgevoerd. Gezien de huidige dynamiek binnen de opleiding, mede uitgedragen door de recent aangestelde opleidingscoördinator met managementervaring, heeft de commissie echter vertrouwen in de systematische implementatie van de PDCA-cirkel. De commissie stelt bovendien vast dat de opleiding kan genieten van een constructieve samenwerking tussen de hogeschool, het departement en de opleiding inzake kwaliteitszorg. De commissie heeft er vertrouwen in dat binnen deze samenwerking haalbare prioriteiten zullen worden bepaald en aangepakt.

Resultaten

De commissie stelt vast dat het gerealiseerde niveau van de studenten die de bacheloropleiding hebben afgerond, volstaat om in te stromen in de masteropleiding Master of Arts in de conservatie en restauratie. Hoewel (een deel van) het werkveld zijn bezorgdheid uitdrukt uit over het behoud van de praktijkgerichte competenties, vraagt de

Pagina 6 van 11 commissie ook nadrukkelijk aandacht voor het academische profiel waartoe de opleiding zich geëngageerd heeft. Het een hoeft het ander ook bepaald niet uit te sluiten.

De opleiding streeft ernaar 90 procent van de studenten op tijd de studies (bachelor- en masteropleiding) te laten afronden. Over de vier studiejaren tussen 2003 en 2007 heen slaagt 85,8 procent van de studenten hierin binnen de vier jaar. 13,8 procent doet er een jaar langer over en 0,4 procent heeft meer dan een extra jaar tijd nodig. De commissie stelt vast dat er veel uitval is. Ook de opleiding schenkt hier recent meer aandacht aan, maar de commissie vraagt ook na de recent genomen maatregelen de evolutie van de uitval op te volgen.

Conclusie

De NVAO is in het licht van het vorenstaande tot de slotsom gekomen dat het eindoordeel van de commissie deugdelijk is gemotiveerd. De NVAO kan zich dan ook aansluiten bij de bevindingen en overwegingen voor alle facetten en onderwerpen, zoals verwoord in het visitatierapport. De eindconclusie uit het visitatierapport wordt gevolgd.

4. Academiseringsproces

De NVAO heeft bij de analyse van het opleidingsrapport bijzondere aandacht besteed aan het academiseringsproces. Zij heeft zich meer bepaald de vraag gesteld of de realisaties en plannen, op grond waarvan de commissie haar oordeel vormt, voldoende aannemelijk maken dat de academiseringsdoelstellingen in 2013 worden gerealiseerd en de opleiding dan volledig aan de accreditatiecriteria zal beantwoorden. De NVAO heeft daarbij gebruik gemaakt van het accreditatiekader (hoofdstuk 4) ten behoeve van de accreditatie van academiserende opleidingen. Samengevat zijn daarbij volgende criteria aan de orde:

- uit de doelstellingen blijkt duidelijk dat een wetenschappelijke oriëntatie wordt beoogd en er worden onderzoekscompetenties verwoord;
- academisering komt aan bod in de inrichting en opzet van het programma, inbedding van het onderwijs in het onderzoek is - ten minste in eerste aanzet - zichtbaar en de plannen en voornemens geven vertrouwen dat de doelstellingen van het omvormingsdossier worden gerealiseerd;
- een onderzoeksomgeving, die de opleiding ondersteunt en voedt, is in ontwikkeling en de docenten zijn in voldoende mate betrokken bij het onderzoek;
- het is aannemelijk dat de opleiding de academiseringsdoelstellingen in 2012-2013 heeft gerealiseerd en dan dus volledig aan de accreditatiekaders voldoet.

De NVAO stelt vast dat de commissie in oktober 2010 een opleiding aantrof die pas recent ten volle inzet op academisering. De elementen die samenhangen met de beoogde wetenschappelijke oriëntatie zijn nog niet volledig omschreven in de doelstellingen. Wel stelt de commissie vast dat het verwerven van onderzoekscompetenties een steeds belangrijkere plaats in het opleidingsprogramma heeft ingenomen. Docenten zijn sterk gemotiveerd om mee te gaan in het academiseringsproces en om te schakelen van een eerder vaktechnische benadering naar een kritisch-wetenschappelijke benadering. Dit zal zijn neerslag moeten krijgen in het programma. Ook de onderzoeksparticipatie van docenten neemt duidelijk toe. De opleiding heeft de ambitie ontwikkeld onderzoekslijnen uit te bouwen. De opleiding wil inzetten op de al aanwezige individuele capaciteiten voor het opzetten van onderzoeksgroepen, en deze ondersteunen met een transparante organisatie en de nodige infrastructuur. Dit betreft onderzoek naar de technologische geschiedenis van een maatschappij (historisch onderzoek), naar de materiaaltechnische informatie in

Pagina 7 van 11 objecten (exacte wetenschappen), of naar betere conservatie- en restauratietechnieken (praktisch onderzoek). Daarnaast erkent de opleiding ook het ethische onderzoek als mogelijke onderzoekslijn. Op basis van bovenstaande is voldoende aannemelijk gemaakt dat de opleiding in 2012-2013 aan de academiseringsdoelstellingen zal beantwoorden. Wel onderschrijft de NVAO de kritische kanttekeningen en aanbevelingen vanwege de commissie rond de realisatie van het academiseringsproces.

De tabel geeft per onderwerp en per facet het oordeel van de visitatiecommissie weer.

ONDERWERP	ORDEEL	FACET	ORDEEL
1 Doelstellingen opleiding	V	1.1 niveau en oriëntatie	V
		1.2 domeinspecifieke eisen	V
2 Programma	V	2.1 eisen gerichtheid	V
		2.2 relatie doelstellingen - programma	V
		2.3 samenhang programma	V
		2.4 studielast	V
		2.5 toelatingsvoorwaarden	V
		2.6 studieomvang	ok
		2.7 afstemming vormgeving - inhoud	V
		2.8 beoordeling en toetsing	V
		2.9 masterproef	NVT
3 Inzet van personeel	V	3.1 eisen gerichtheid	V
		3.2 kwantiteit	V
		3.3 kwaliteit	V
4 Voorzieningen	V	4.1 materiële voorzieningen	V
		4.2 studiebegeleiding	V
5 Interne kwaliteitszorg	V	5.1 evaluatie resultaten	V
		5.2 maatregelen tot verbetering	O
		5.3 betrokkenheid	V
6 Resultaten	V	6.1 gerealiseerd niveau	V
		6.2 onderwijsrendement	V

Eindoordeel: positief

Pagina 9 van 11 **6. Globale oordelen NVAO**

De onderstaande tabel geeft per onderwerp het globaal oordeel van de NVAO weer.

ONDERWERP	OORDEEL
1 Doelstellingen	V
2 Programma	V
3 Inzet personeel	V
4 Voorzieningen	V
5 Interne kwaliteitszorg	V
6 Resultaten	V

Eindoordeel: positief

betreffende de accreditatie van de Bachelor of Arts in de conservatie en de restauratie (academisch gerichte bachelor) van de Artesis Hogeschool Antwerpen

De NVAO,
Na beraadslaging,
Besluit :

Met toepassing van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, wordt het accreditatierapport en –besluit met positief eindoordeel voor de opleiding Bachelor of Arts in de conservatie en de restauratie (academisch gerichte bachelor) van de Artesis Hogeschool Antwerpen goedgekeurd en wordt de opleiding geaccrediteerd. Het betreft een opleiding zonder afstudeerrichtingen die te Antwerpen wordt georganiseerd.

Gelet op de door de instelling aangevraagde overgangsmatige regeling inzake academisering wordt de accreditatie verleend voor een periode van zes jaar.

De in het eerste lid bedoelde accreditatie geldt vanaf de aanvang van het academiejaar 2012-2013 tot en met het einde van het academiejaar 2017-2018.²

Den Haag, 10 juli 2012

Voor de NVAO,

Lucien Bollaert
(bestuurder)

¹ Het ontwerp van accreditatierapport en –besluit werd aan de instelling bezorgd voor eventuele opmerkingen en bezwaren. Van deze gelegenheid heeft het de instelling geen gebruik gemaakt.

² Art. 124, §9, 2° Decr. VI. Gem. van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

Pagina 11 van 11 **Bijlage 1 – Gegevens opleiding**

– naam instelling	Artesis Hogeschool Antwerpen
– adres instelling:	Keizerstraat 15 B-2000 ANTWERPEN BELGIË
– aard instelling	ambtshalve geregistreerd
– graad, kwalificatie	Bachelor of Arts in de conservatie en restauratie
– specificatie	of Arts
– niveau en oriëntatie	academisch gerichte bachelor
– studieomvang	180 studiepunten
– opleidingsvarianten	
– afstudeerrichtingen:	geen
– studietraject voor werkstudenten:	geen
– vestiging opleiding	Antwerpen
– onderwijstaal	Nederlands
– (delen van) studiegebieden	Audiovisuele en beeldende kunst
– bijkomende titel	geen